

התנגדות בברנוביצה

ב-22 בספטמבר 1942, למחרת יום הכיפורים, החלה האקציה השנייה. היא נמשכה 5 ימים, הופסקה ב-26 בספטמבר וב-29 בספטמבר חודשה למשך 3 ימים נוספים. באקציה הזאת נרצחו יותר מ-3,000 יהודים ונקברו בקברי אחים ביער גרבובייץ. במהלכה אירעו שני מעשי מרי של יחידים: שוטר יהודי הערים על איש משטרה לטבי והרגו; ויהודי אחר, בדרך לבורות, חתך בתער את צווארו של שוטר ביילורוסי.

בימי האקציה היתה בריחה מוגברת של צעירים, רובם חברי מחתרת חמושים. בין הבורחים היה גם ראש היודנראט השני, שמואל ינקלביץ. במקומו נתמנה פליט ושמו גולדברג, ולמפקד המשטרה היהודית מונה הד"ר יוסף לוברנייצקי. הבריחה ליערות ומעשי מרי של יחידים נמשכו. ב-12 בדצמבר 1942 ירה יהודה אושרובסקי בנאצי והרגו, והוא עצמו נהרג מרימון שזרק.

ב-17 בדצמבר 1942 התחילה אקציית החיסול של גטו ב'. הגטו הוקף בשוטרים גרמנים, ביילורוסי, אוקראינים ולטבים. 300 יהודים עובדי ארגון "טודט" 250 עובדי "פלדבאו" (Feldbau)

ו-100 עובדים בשירות הס"ד יצאו לעבודתם. שאר היהודים, כ-3,000- במספר, בהם גם בני משפחותיהם של העובדים, הובלו ליער ונרצחו ליד בורות פתוחים. בדרך ליער ברחו כמה יהודים מן המשאית, ורבים נוספים הסתתרו במחבואים שהכינו לעצמם. במשך חודש ימים המשיכו הגרמנים ועוזריהם בחיפושים וחשפו קבוצות של מסתתרים.

במרצת 1943 נרצחו גם העובדים היהודים - בינואר חוסלו עובדי "פלדבאו" וב-27 באוקטובר נרצחו עובדי ארגון "טודט" (למעט 35 מהם שברחו ליער). ב-1 בנובמבר ברחו אל הפרטיזנים 45 יהודים מעובדי הס"ד; הנותרים הועברו למחנה קולדיצ'בו (Koldiczewo).

במחנה זה שהו בזמנים שונים יותר מ-500 יהודים. רובם עבדו בהפקת כבול, בתנאים קשים ביותר, ורבים נורו או מתו. ב-31 בינואר 1943 נערכה שם סלקציה ו-300 איש נרצחו. ב-3 בנובמבר 1943 הובאו למחנה כ-80 יהודים ומספר העצורים בו הגיע לכ-220. למחרת הייתה סלקציה, ובין הנרצחים היה רבם של חסידי סלונים, ר' שלמה דוד ויינברג. ב-22 במרס 1944 ברחו כל יהודי המחנה; 45 מהם נתפסו ונורו אבל 75 הגיעו ליערות. רובם הצטרפו לגדוד הפרטיזנים היהודים של האחים ביילסקי.

העובדים שנשלחו למולדצ'נו שוכנו במחנה ליד תחנת הרכבת של אלט־וילייקה. הם עבדו, כאמור, בהנחת מסילת-ברזל ממולדצ'נו לברסלב שאורכה כ- 50 ק"מ. המחנה התקיים מספטמבר 1942 עד יולי 1943. יהודים מב' ארגנו בו קבוצת מחתרת בת כ-40 חברים. ב-9 במרס פרץ במחנה מרד. מ-38 איש שברחו ניצלו רק 16. שאר העצורים שעוד נותרו במחנה נרצחו ביולי 1943.

גם בגטו ב' היו כמה ניסיונות מרי. אחרי האקציה הראשונה בשושן פורים תשי"ב התארגנו צעירים בקבוצות קטנות (חמישיות). בראשם עמד מטה בן 4 חברים: ד"ר אברהם אברמובסקי, אליאש זריצקביץ', אליעזר לידובסקי ומומה קופילביץ'. הארגון גדל והקיף כ-200 חברים והיו ברשותו 70 רובים, 2 מקלעים, 40 אקדחים, 500 רימוני-יד, 15,000 כדורים ו-2 תיבות חומרי-נפץ. הוכנו תוכניות למרד בתוך הגטו ונקבע תאריך יעד - 19 ביולי 1942. התכנית הייתה לפוצץ את בית הגסטאפו ואת משכן המשטרה הביילורוסית ולהצית את בניין המשטרה היהודית ואת בתי הגטו. נקבעו גם דרכי הבריחה ליער ונבחרו מורי דרך. קבוצה של 30 צעירים הוצבה בתצפית קבע, כדי שבמקרה של התקפת פתע גרמנית יספיקו להזעיק את שאר חברי הארגון. בתחילת יולי, לאחר ישיבה סוערת, הוחלט לדחות את מועד המרד. כמה מחברי היודנראט תבעו להפסיק את הפעילות המחתרתית אבל חזרו בהם לאחר שראשי המחתרת איימו עליהם בנשק. דרישתם של שני חברי המטה, זריצקביץ' וקופילביץ', לצאת ליער עם קבוצה בת 40 לוחמים נדחתה ברוב קולות. כשהחלה האקציה ב-22 בספטמבר 1942 לא ניתן האות למרד, ובמהלכה עוד נמשכו הוויכוחים בשאלת הבריחה ליער. רק לאחר האקציה הזאת החלה בריחה בקבוצות קטנות אל הפרטיזנים, בעיקר דרך מקומות העבודה. ברחו כ-450 איש. האחים אברהם ואליעזר לידובסקי, מראשי ארגון המרי, הגיעו לבסוף לאוגדה הרובנאית הראשונה שפעלה בצפון-מזרח ווהלין תחת פיקודו של הגנרל וסילי בגמה.

לקריאה נוספת:

ארכיון יד ושם (איו"ש), 9599, 7741, 2526, 03/1384, 2880; 033/35, M41/116
באראנאוויטש אין אומקום און ווידערשטאנד, עורך: י' פוקסמאן, ניו-יורק 1964.
ברנוביץ, ספר זכרון, עורך: א"ש שטיין, ארגון יוצאי ברנוביץ בישראל, תל-אביב תשי"ד (1953).

חולבסקי, על נהרות הניימן והדנייפר...

לידובסקי א', ביערות, רשימות של פרטיזן יהודי, תל-אביב 1946.
סברדלוב פ"ד, גנרלים יהודים בצבא הסובייטי במלחמת העולם השנייה, תל-אביב 1996.

באראנאוויטשער קוריער, 24.11.1936, 29.1.1937, 30.4.1937.

מתוך: פנקס הקהילות, פולין, כרך ח' - פולין הליטאית, יד ושם (בהכנה).